

տանիքի հայրերուն ու մայրերուն, որոնց Աստուած զաւակներ ունենալու երջանկութիւնը պարգևած է։ Դուք, հայրեր ու մայրեր, ձեր զաւակներուն համար եղէք առաքեալները ճշմարտութեան ու առաջին օրէն ճշմարտութիւնը՝ իբրեւ առաքինութեան բեղնաւոր հունտեր՝ սերմանեցէք առնոց սրտերուն մէջ։ Ու վստահ եղէք թէ թերևս օր մը արցունքներու մէջ ձեր ցանած բարի սերմերու ծաղկելն ու պտղաբերիլը պիտի տեսնէք ուրախութեամբ։

Մենք ամէնքս, աչ՝ ամէնքս, սիրելի եղբայրներ, պահենք մեր հաւատքը ու պաշտպանենք զայն հաւատքի թշնամիներուն դէմ։ Մեր օրերուն, ինչպէս ամէն ժամանակներու մէջ, գծարխտաբար պակաս չեն այնպիսիները, որոնք Աւետարանի լոյսը գրուանի տակ թաքցնել կ'ուզեն, պակաս չեն ամբարիշտները, պաշտօնականները, փառամոլները՝ որոնց սրտերուն մէջ չեն չիջած ըլլալով հաւատքի լոյսը՝ կ'ապրտամբին Աստուծոյ դէմ ու կ'աշխատին ուրիշներու հօգիներուն մէջէն ալ չիջուցանել ճշմարտութեան Հոգին։ Մենք օական հաստատուն մնանք մեր հաւատքին մէջ՝ մեզ նեցուկ ունենալով աւետարանական ճշմարտութիւնը, այսինքն Յիսուսի Քրիստոսի կրօնքը իր վարդապետութիւններով ու բարոյական օրէնքներով, իր պաշտամունքներով ու խորհուրդներով։ Ունենանք միւսնոյն արիւթիւնը, միւսնոյն եռանդն ու յարատեւութիւնը, զորս մեղաւորներն ու ամբարիշտները ունին՝ պաշտպանելու համար չարութիւնն ու մոլութիւնները։ Ու այս զուգահեռական պայքարէն պատուով դուրս ելլելու համար քնաւ չմոռնանք թէ յաղթանակը միշտ Յիսուս Քրիստոս ու Անոր Եկեղեցին կը տանին, վասնզի գրուած է թէ աստուածային ճըշմարտութիւնը կայու պիտի մնայ յաւիտեան։

Սուրբ Հոգիի գալստեան այս հրաշալի տօնիս օրը աղօթենք մասնաւորապէս՝ որ Տէր Աստուած հաղորդակից ընէ մեզ այն շնորհներուն, զորս Սուրբ Հոգին ծաւալեց այսօր առաքեալներուն վրայ, պահպանէ մեզ կեանքի նաւարկութիւններէն ու հասցնէ ամէնքս խաղաղութեան անքոյթ նաւահանգիստը։ Ամէն։

Մ. Ե. Ն.

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՔՈՎԷՆ

«Ամէն ամէն ասեմ ձեզ քէ եւ ոչ յիտայիկ այսչափ հաւատաւ գտի...»
(Ղուկ. Է. 9)

Դրուագը, որուն սրտատուչ մէկ պահը կը ներկայացնէ այս խօսքը, առաջին Աւետարանին մէջ նկարագրուած չէ յատկանշական իր բոլոր գիծերով։ Հոն չեն երեւիր Յիսուսի մօտ բարեխօսելու զրկուած հրեայ ծերերը։ Հարկաւորապէս անձամբ կը մօտենայ մեր Տիրոջ, խնդրելու բժշկութիւնը իր ծառային։ Եւ սակայն, նոյն զրուագը, կատարեալ գոյնեղ ու գիծերով պատկերացուած կը գտնենք երրորդ Աւետարանիչին, Ղուկասի գրչին տակ։ Արուեստագետ մը արդարեւ, եւ արուեստի գործ մը՝ իր Աւետարանը, ինչպէս կը հաւատեն արդէն սուրբգրական հեղինակաւոր քննադատներ։ Կեանքէն առնուած շատ պարզ պատմումի մը մէջէն, սեւեռուած կը գտնենք յաճախ ամբողջ մտայնութիւն մը չըջանի սերունդէն, մարդերէ, դասակարգերէ, վիճակներէ։ Ահաւասիկ. — Մտածել մերժուելու կասկածի մը մասին, որմէ այցուած ըլլայ հոռմայիցի հարիւրապետը, անձամբ ներկայացած չըլլալուն համար Յիսուսին, բուժումը խնդրելու համար իրմէ սիրուած ծառային։ Սեղմ այս պատմումին մէջ պիտի տօգունէր փոքր այս զգացումին երանգաւորումը։ Աւելի՛ խոր իր մէկ ապրումին, համագումարին վկայութիւնը իբրեւ, թերևս ճիշդ պիտի ըլլար ընդունիլ ասիկա։ Յիսուսի անձով, անոր կեանքին ու գործերուն արձագանգով իր հոգիին մէջ ուրուացած թաքուն հիացումի մը գեղեցիկ ու զուսպ արտայայտութիւնը։ Ինքն իսկ պիտի խոստովանէր իր հաւատքը Անոր խօսքին գործութեան, Անոր նայուածքին հրաշքին մասին — մինչև անգամ հեռուէ հեռու։ Ու ասիկա այնքան ազնուական պարզութեամբ, որուն հաղորդ ըլլալու համար կը բաւէ փակ չպահել ըլլալու համար կը բաւէ փակ չպահել լուսամուտը հոգիի աշխարհներուն։ Եւ այդ պարզութիւնն ու ազնուականութիւնը զաղտնիքը կուտան հեղինակին ալ նկարագեղ սեւեռումներուն, անհրաժեշտին թափանցումը ունեցող իմացականութեան՝

ոճին: Քանի մը պարզ խօսքեր՝ դրուած՝ բերանը հրեայ ծերերուն, աշխարհը կը բանայ անոնց հալածուած ալ զգացումներուն, մոլեռանդութեան, կրօնքին հանդէպ անոնց բուռն՝ կոյր ըլլալու չափ՝ պաշտուածին: Այլապէս պիտի զարմանայինք անոնց զիջումին՝ բարեխօսելու համար Յիսուսին՝ մահու գինով ատելի ժողովուրդի մը աստիճանաւոր մէկ զաւակին խնդրանքով: Եւ դեռ՝ ի՞նչպէս՝ քանի մը զիծով, կը զատուի զիմագիծը՝ հոգեկան աշխարհը այս տիպարին՝ հոգովմայեցի հարկւրապետին: Հակադրուելով ալ ընտրեալ ժողովուրդին առանձնաշնորհեալ զաւակներուն: Յիսուս, չի կրնար իր խանդաղատանքը չարտայայտել երեւոյթի մը զիմաց, որուն պակասին տառապանքն էր ապրիւր այնքան անգամ, սիրտ սրտի իր խօսքերուն ընթացքին: Անափառութենէ, ունայնամբտութենէ հեռու, գերազոյն կամքի մը հակակերպիլ գիտցող սիրտն էր փնտռել, ու չէր գտել: Զինք շրջապատողները, իր ետեւէն եկողները՝ ամէնքն ալ քրթմնջող, ամէնքն ալ թերահաւատ: Ու հիմա, չըստ պատուած խորէ մը բխող քաղցրութեան մը նման, մխիթարութիւնը կ'ապրի այս անակնկալին: Հաւատքը, համակերպութեան ոգին, սիրտը՝ ինքզինք և իր արարքները ենթարկելու իր անձին դուրս՝ մարդերուն և երկինքին հաճութեան, վրկայութեան: Եւ իրաւ ալ ամբողջ Խրայէլի մէջ Յիսուս չէր գտել այսչափ հաւատք, այսչափ սիրտ:

Կեդրոնական մտածումը սակայն, որ նոյն ատեն խորհուրդն ու խորքն է այս պատմումին, վկայութիւններու արժէքի խնդիրը կը բերէ լուծումի՝

Վերոյիշեալ դրուագին մէջ, մարդու մը արժանիքին մասին իրենց վկայութիւնը կուտան երեք դասակարգէ տիպարներ. հրեայ ծերերը՝ ծանօթներ՝ ընկերը, հարկւրապետը ինք՝ այսինքն անձը, և Յիսուս, որ է՝ Ասուած:

Ժիշդ պիտի չըլլար երեք այս վկաները նոյն արժէքով գնահատել: Նուազագոյն ողջմտութիւն մը պիտի աստիճանաւորումը ընէր անոնց, իրենց խորքին, չըրջագիծին, տարածութեան ու պարունակութեան տարողութեամբը գնահատելու համար զանոնք: Անհատ մը նուազ անձ է

մինակը, քան երբ ընկերութեան մը կարելի առաւելութիւններով է նպատաւորուած, զօրանալով ու պայծառանալով իր կարողութիւններուն ճանաչումին, իրագործումին մէջ: Եւ ընկերութիւն մը՝ իրրեկ գումարը միայն անհատներու, ոչ ինչով՝ իրրեկ արժանիք, պիտի տարբերէր անհատէն, եթէ ոգեկանութիւն մը, իրերը, մարդերը, գործերը լուսակերպող Շունչ մը, Հոգի մը իր սրբութեան հրաշք չրիքէ անոնց մէջ: Հակառակէն՝ ընկերութիւն մը, խումբ մը այնքան աւելի զօրաւոր ու յաւելթութեան համար կ'ապրի, կը գործէ, որքան աւելի նոյն հոգին երբ կ'իջնէ, կը թափանցէ, իրրեկ աննիւթ քաղցրութիւն, բոլոր անդամներուն մէջ անոր: Ու երբ հոգի են, հոգեզինացած են խումբի մը անդամները, այն ատեն մարդկային ամէն զգացում — պըղտիկ փառասիրութիւններու, անհանգուրժողութեան, նուաստութեան, սարսափի, նախանձի — պիտի չյաջողի կասեցնել բարձունքներու սեւեռուն անոնց հեքը, թոխքը, երգը: Սուսմիս երգը երգն է ճերմակ հոգիներուն, հաւատաւոր, սիրտ ունեցող, յաւելթական ներկայութեամբ մը իրենց երազը, վախճանը ապրող, գործող:

Չտարածուելու համար սակայն փորձենք պարզել մեր մտածումը: Նկատի առնելով երեք այս վկայութիւնները արժանիք գնահատելու առաջարկութեան մը մէջէն:

Կայ անձին վկայութիւնը: Մի'նք կը վկայենք մեր մասին: Բայց զիտենք թէ ինչպէս, առաջին իսկ անդրադարձին, կասկածով մտիկ կ'ընեն մարդիկ այս վրկայութիւնը: Եւ իրաւունքով: Որովհետեւ անժխտելի է այն զգացումը որով մեր արժանիքներուն գնահատումը, մեր արժանապատուութեան, համբաւին, վարկին անքծութիւնը կը կապենք ընկերութեան այդ մասին ունեցած համարումին: Ի՛նչ խօսք այլևս՝ որ այս զգացումը, անդիմադիր ուժի մը պէս, պիտի մղէ մեզ մեր անձին առաւելութիւններուն միայն անդրադառնալու, զանոնք միայն դնելու մարդոց դատողութեան: Հետեաբար՝ մեր անձին վկայութիւնը միակողմանի, անկատար հանդիսացնելու: Երբ մանաւանդ յիշենք քնութիւնն իսկ մարդուն, անհատին, իրրեկ կատարեալին ձգտող անկատար էակմը:

Այստեղ, տակաւին, դժուար էէ հաս-
տատել անկեղծութեան պակասը, վախ-
կոտութեան բաց մնացած գէմքը՝ պարպը-
ւած՝ ներքին համոզումին կրակէն, ձախու-
ղանքներ զիմակալելու կարող իրական քա-
ջութենէն: Գիտենք թէ ի՞նչպէս մարդիկ
կը ճգնին պատնէշի արտաքին ճակատները
իրենց ներքին փլատակներուն: Ի՞նչպէս,
երբ կասկածի կ'ենթարկուի մեր՝ կամքի
տէր անձ մը եղած ըլլալը, ամէն տեսակ
վսեմ խօսքեր ու վճռական որոշումներ
կ'ընենք: Երբեմն, անսպասելի դժողո-
ւթիւններ իսկ յանձն առնելով՝ ի զին ֆի-
զիքական ու նիւթական տուժումներու: Եւ
այս բոլորը՝ ապացոյցը տուած ըլլալու
համար միայն մեր հաստատակամութեան:
— Միամտութիւնը մեր երկշոտ հոգինե-
րուն: Սարսափը՝ ինքզինք մինակ, լըք-
ուած զգացող մեր արժանապատուութեան:
Որովհետեւ, դարձնենք մեր նայուածքը՝
մեր ներաշխարհին, ու պիտի տեսնենք
ճշգրիտութիւնը մեր կամքին, պատկերը՝
չխոստովանուած այնքան մեր անկումնե-
րուն:

Նուաստութեան, մարգերէն անտես-
ուելու, ընկերութիւններէն կղզիանալու
երկիւղը թոյլ չի տար մարդուն — մենու-
թեան սարսափը ապրող, իրենց առանձ-
նութիւնը լեցնելու անկարող մարդերուն
— գտնել ճշմարիտ արժանիքները իրենց
էութեան: Աւելցուցէք ասոնց վրայ ուրիշ
ալ տիպարներ՝ մեծամիտներէ, ամբարտա-
ւաններէ, կեղծաւորներէ: Ու դեռ՝ մար-
դեր, որոնք կը խօսին այնպիսի արժանիք-
ներու մասին՝ իրենց անձէն, որոնց սակայն
ոչ իսկ արձագանգ-արտայայտութեանը կը
հանդիպի իրենց անձին վրայ ու կեանքին
մէջ:

Հասկնալի՞ ուրեմն, թէ ի՞նչ չափով
միայն վստահելի է անձի մը վկայութիւնը
իր արժանիքներուն մասին: Միւս կողմէ
սակայն, ասոր հակադրեցութիւնը է՞ մեր
հիացումը այն հոգիներուն հանդէպ, որոնք
հաւատքը ունին իրենց անձին, կեանքին
ու գործին, ու կը քալեն իրենց ճամբէն՝
ու գործին, անհանդէս: Որոնք չունին մը-
տահոգութիւնը նուաստութեան, միեակու-
թեան, սարսափին, ընկերութենէն լքումին,
այն բարդոյցին որ կը կաշկանդէ իրենց
խոյանքը, հոգեկան լեցունութեան մը հը-

պարտութիւնը, ստորագրածութեան ճշն-
շումին ներքեւ: Որոնք չունին անապարմն-
քը՝ բացատրութիւն տալու իրենց արարք-
ներուն: Վախկոտութիւնը՝ ներկայացնելու
ճիշդին՝ արժէքը, դիտումը իրենց մտա-
ծումներուն ու գործերուն, երբ մանաւանդ
պահանջող ալ չկայ իրենցմէ: Ու կեղծա-
ւորութիւնը՝ որ երկրորդ ամիս է՝ վախկո-
տութեան հետ, նոյն հոսանքին: Անդճու-
թիւնը՝ ինչպէս կ'ըսեն, տունէ տուն պատող
«պառաւ բերանդներէ ցանցի մը վստահե-
լու, ապահովութիւնը իրենց վարկին: Այս
բոլորին դէմ, երանելի այդ հոգիները խումբը
կը կազմեն մարդկութեան այն զաւակնե-
րուն, որոնց անձը կը պաշտպանուի ու կը
մեծնայ ժամանակին հետ՝ վկայութեամբն
ալ ընկերութեան:

Բայց ի՞նչպէս առնել վկայութիւնը
ընկերին: Որ կրնայ միակ անհատ մը կամ
անհատներու հաւաքականութիւն մը ըլլալ:

Իբրեւ դուրսէն գիտող մը եւ մօտէն ալ
անհատին կեանքին ու համոզումներուն
տեղեակ մէկը, վստահելի կը գտնենք զայն
առաջին ակնարկով: Բայց ի՞նչպէս մօտնալ
այն յուսախաբութիւնները որոնց կ'ենթա-
կուին յաճախ իրենք՝ ընկեր ու բարեկամ
կարծուածները, այն անձին մասին, որուն
արժանիքներուն վկայութիւնն էին ըրեր
այնքան վստահութեամբ:

Ըմբռնելի պիտի ըլլար մեր վերապա-
հութիւնը թշնամի-ընկերոջ մը վկայութեան
վերաբերմամբ: Բնազդական մղումներ,
մարդկային կիրքերու, զգացումներու գո-
հացում տալու պահանջը մարդուն մէջ,
պատճառներ են որ մենք շատ բան զեղ-
չենք անոր աննպաստ արտայայտութիւննե-
րէն: Բայց բարեկամ-ընկերին ալ տարբեր չէ
պարագան: Առաջինը՝ ժխտական, երկրոր-
դը՝ դրական շարժառիթներէ դրդուած,
հաւատարապէս ոխալ հետեւութիւններու կը
տանին մեր զատումը: Որովհետեւ, բարե-
կամութեան զգացումը, ըմբռնուած իբրեւ
կամութեան զգացումը, ըմբռնուած իբրեւ
ընկերոջ նպաստաւոր միայն ըլլալու, ամէն
բանէ առաջ անոր բարիքը միայն երաշ-
խաւորելու ձգտում, վարանքի կը մատնէ
վկայութեան կանչուած բարեկամը: Երկ-
սայրի ընտրութենէն ո՞ր մէկը կատարել:
Բարեկամութիւնը թէ՛ ճշմարտութիւնը:
Ու գիտենք թէ ի՞նչպէս գովեստի արժանի
կը նկատենք անոնք որոնք ճշմարտութեան

հակառակ, կը փրկեն պատիւը, ապագան իրենց բարեկամին: Իսկ զրկանքի ու զօհոթութիւններու ենթարկուողները միմիկա-րութիւնն ալ կ'ունենան կամքի ազնուա-զոյն արարքներ կատարած ըլլալու:

Բայց այս չէ միայն պատճառը, ընկե-րոջ տուած վկայութեան անվատահերիւ-թեան: Անպատասխանատուութեան պա-րագայ մը ևս կ'աւելնայ: Ի՞նչպէս երաշ-խաւորել խօսքը երկրորդ այս տիպարին՝ ինք իր արժանիքներուն վկայող անձին պէս որ-քան անկայուն, այնքան փոփոխամիտ: Կըր-ցնէր ենք հաւատալ սա երևոյթին, երբ աներ ենք նոյն անհատը, պատրաստ՝ դաճեցած այնքան մեղադրանքներ ընելու նոյն անձին դէմ, որուն կարողութիւններուն գովեստն էր ըրեր մինչև այն ատեն: Եւ ասիկա՝ առանց խղճահարութեան: Ընդունելով միայն՝ թէ օխարուեր, սխալեր է՝ ինք: Եւ այս խոս-տովանութիւնը բաւական կը համարի որ իրաւունք տայ ինքզինքին զիւրին այդ դարձուածքը ընելու: Մոռնալով ալ (ինչ-պէս կ'աւրանայ այս պահուն մինչև հիմա իր տուած վկայութիւնները) թէ ընկերու-թիւն մը այնքան արագ կը կործանի, որքան աւելի արմատ բռնած ըլլայ անպատասխա-նատուութեան այս հոգեբանութիւնը իր անդամներուն մէջ:

Ահա ուրեմն անձը և ընկերը: Երկուքն ալ մարդ: Տկար, անվճռական: Երկուքն ալ տարօրէն խառնուրդը բարձրագոյն, ազ-նուական ձգտումներու և ստորին, բնազ-դական մղումներու: Ու պատմութիւնը խոստովանագիրն է մարդուն տկարութիւն-ներուն, անկարողութիւններուն: Հոն, մարդկութեան արժանիքը՝ աննահանջ իր ձգտումն է, խօյանքը՝ իր մարմինէն դուրս, իր գիտութիւններէն անդին իրականու-թիւններու: Պահանջքը՝ ազատագրուած գոյութեան մը, ուր մարդերը չխաբէին իրար, և ուր տառապանքը երջանկութիւնն իսկ ըլլար:

Երբ այսպէս անբաւական են անձին և ընկերին վկայութիւնները, ո՞ւր փնտոել աւելի կատարեալ, մարդկային տկարու-թիւններէ գերծ էակ մը, որուն հաւաս-տումներուն կարելի ըլլար վստահիլ:

— Աստուծոյ մէջ:

Ըլլայ անիկա ըմբռնումովը նախնական կրօններու, բնապաշտ մտածողներու կամ

հոգեպաշտներու: Իսկ ամենէն աւելի՝ ատի-կա, պայծառ հաւատքին մէջ քրիստոնէա-կան մտածումին: Չէ՞ որ ամենէն քանա-պաշտ միտքերուն ալ նուազագոյն պար-կեշտութիւնը խնարհեցնելն է իրենց զը-լուխը, պաշտելու համար զայն որ ալա-պոյտէն անդին կը բնակի: Չէ՞ որ ուրիշ ու տարբեր այդ աշխարհէն ոչ մէկ մահ-կանացու է վերագարձեր: Բայց անմաստ պիտի դառնար գոյութիւնը կեանքին, մար-դուն, տիեզերքին, առանց խորհուրդ-իրա-կանութիւն այդ կապոյտին, որ բնակա-րանն է Տիեզերքի Ուժին, Կեանքի Աղ-բիւրին, Ոգեկանութեան, Սէր վախճանին — Աստուածը բոլոր միտքերուն և հոգիներ-ուն: Եւ որ ինքն իսկ յայտնութիւնն է տուեր իր եղածին:

Չենք ծանրանար վստահելութեանը մասին այս վկային, քանի որ մեր իսկ ան-հրաժեշտ պահանջքն է Անոր կատարելու-թիւնը, ճառագայթումը՝ իրրեւ ճշմարտու-թիւն, լոյսի աղբիւր: Կրնա՞նք պղտիկ հա-ւանականութիւնն անգամ ըմբռնել՝ չարու-թեան, նախանձի, մարդկային տկարու-թիւններու, որ արատաւորած ըլլան մեր զգացումը Անոր մասին: Ինչ զժախտ պիտի ըլլայինք այն ատեն: Նախանձիւր չկարե-նալն է ինքզինք լեցնել, ինքզինքին բա-ւել: Պակաս զգալն է ինք իր մէջ: Չոր կը փորձենք մեզ հետ ապրողներէն մէկուն կամ միւսին զրկանքով լեցնել: Աստուած միակ լիութիւնն է՝ ինքզինքին բաւող, կարօտութեան, պակասին տկարութիւնը չունեցող: Ու նոյն ատեն՝ զեղուն, բաշ-խըւող լիութիւնը: Սէրը՝ վճռական, ու-ղիւ, արդար, հոգիներուն թափանցող:

Հասկնալի՞, ուրեմն, երբ հալած-ուած ու մարդկէն յուսախար, երկինք-ներու կը սեւեռուին մեծ հոգիները մարդ-կութեան: Ի՞նչ փոյթն անոնց՝ դատումները մարդերուն: Ոչ մէկ ճիգ իրենց կողմէ՝ իրենց արարքները արդարացնող: Որովհե-տե ոչինչ կը սպասեն մարդերէն: Բայց մանաւանդ որովհետեւ յաւէրժութեան վը-կայութիւնը ունին իրենց հետ:

Իսկ մե՞ր բաժինը:

— Մենք ալ ունինք Անոր ներկայու-թիւնը: Իղճմտանքը ձայնն է Աստուծոյ՝ մարդոց հոգիներէն ներս, անոնց կեանքին ու գործերուն վերեւ կախուած: Աստուծոյ

ա՛նչքը՝ ամենատես, որմէ ոչինչ կայ դադա-
նի: Որուն անուանով երգում կ'ընենք շատ
անգամ:

Եւ իրաւունք չունի՞նք երանելի ան-
ուանել այն հոգիները որոնց մաքուր է
խղճմանքը: Որոնք պայծառ նայուածքով
կը կենան իրենք իրենց անձին ու զործե-
րուն գիւմաց: Անխառն հրճուանքով: Գիւ-
տակցութեամբ: Զեղումով: Երանելի՛ մա-
նաւանդ անով որ անոնց անձին մէջ կու
գան իրար զտնել իրարմէ անշատ երեք
վկայութիւնները, ամէնքն ալ նոյն հա-
ւաստումները ընելու նոյն ենթակային մա-
տին: Այդպէս եղաւ պարագան Հոռվմայեցի
հարիւրապետին: Հրեայ ծերերը վկայու-
թիւնը կը բերէին ընկերութեան: Ինք՝ դա-
տումը ընելով իր գործին, իր գիրքին,
փաստը կուտար ինքզինքն և իր արարքները
վերլուծող լուսաւոր գիտակցութեան: Եւ
Յիսուս՝ վկայութիւնը երկնքին, կուգար
հաստատել, լրացնել ու պսակել ինչ որ
ճշմարտութիւնը, արդարութիւնն էր՝ այդ-
պէս աճած՝ հոգիներուն մէջ մարդոց:

Գիտէ՞ հոգիդ, թէ իսկ տառապանքով,
իր գիշերները քաղցրացնել, իր օրերուն
մէջէն՝ Աստուծոյ անխելթ ստուերը իբրեւ
պտտցնել իրեն հետ երգը սպիտակ այդ
ձայնին: Զբանտուած: Զկուրցած: Անա-
ղարտ: Այո՞: Քալէ՛ ուրեմն, ճանձայն, ան-
հանդէս, հաւատքով մաքուր խղճման-
քիդ, վասնզի այդ իսկ է իրական երջան-
կութիւնը հոգիիդ: Անկեղծութեամբ, պար-
զութեամբ, ազնուականութեամբ, նուի-
րումով ինք իր մէջ ծաւալելը՝ ինչ որ երազն
է հոգիիդ ապրումներուն, սպասումներուն,
արարքներուն:

Այդպէս՝ ամէն րոպէ, թէ իսկ տրտմած՝
օրերու տաղտուկէն, հրճուանքը պիտի
լեցնէ հոգիդ, ինքզինք միասին զգալով
խումբին հետ երանելի այն հոգիներուն,
որոնք գիտեն վկայութիւններու քովէն քա-
լի տազնապին դէմ մնալով միշտ վեր՝ նիւ-
թին, աշխարհին, մարմինին ու մարդերուն
կաշկանդումներէն, փխրուն սարսափներէն:

ԹՈՐԳՈՒՄ ԱՅԵՂԱՅ

ՄԱՆԸ ԵՒ ԱՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բայց ի հեճուկս այս նկատումներուն,
անժխտելի է որ մեր բարոյական պարտակա-
նութիւնը կը կայանայ կռուիլ մահուան
դէմ յանուն յաւիտենական կեանքին: Բա-
րոյականին հիմնական սկզբունքը կարելի է
տարագել այդպէս. — Այնպէս մը վտրուէ
որ կտրենաս հաստատել ամէն բանի մէջ,
ամէն տեղ և ամէն ինչի և ամէնքին նկատ-
մամբ յաւիտենական և անմահական կեան-
քը, այնպէս որ կտրենաս յաղթահարել
մահը: Ստոր բան է մոռնալը անէացումը,
նոյնիսկ եթէ ըլլայ ատիկա մէկ հատիկ ապ-
րող էակի մը, ստոր բան է հաշտուիլը
անոր հետ: Ամենաստորին և ամենահզօնի
բան մը, և եթէ յաղթահարուած չէ ան
իրեն վերաբերող բանին մէջ, այն ատեն
աշխարհը ոչ մէկ արգարացում ունի եւ
չկրնաք ընդունուիլ: Ամէն ինչ և ամէն ոք
պէտք է յարութիւն առնէ կեանքով և յա-
ւիտենական կեանքով: Ուրիշ խօսքով մենք
պարտինք հաստատել էքանական սկզբունք
մը, ոչ միայն մարդոց նկատմամբ, այլ
կենդանիներուն, բոյսերուն, նոյնիսկ ան-
շունչ առարկաներուն նկատմամբ: Մարդը
պարտաւոր է ըլլալ միշտ և ամէն բանի մէջ
կեանքին մատակարարը, պարտաւոր է ճա-
ռագալիկ իր ստեղծագործ գործութիւնը:

Արդ, բոլոր ապրողներուն հանդէպ
սէրը, որ պէտք է անցնի վերացական սիրոյ
գաղափարը, կը յօրինէ ճշգրտօրէն այս
կռիւը մահուան դէմ, յանուն յաւիտենա-
կան կեանքին: Քրիստոսի սէրը աշխարհի
և մարդոց նկատմամբ կեանքի պարզեւ մըն
է առատօրէն, յաղթանակ մը՝ մահաբեր
ուժերուն վրայ: Մահուան իսկ դէմ կռիւը,
որ նշանակութիւնն իսկ է ճգնութեան, կը
պահանջէ որ մենք զմեզ և ուրիշներուն
հետ վերաբերինք, իբրեւ թէ մահը մեզ
յանկարծակի պիտի բերէր ունէ մէկ պահու
մը: Ասո՛ր մէջ է որ պէտք է որոշել այս
վերջինին բարոյական արժէքը: Յաղթէ
կենդանական վախն, զոր մահը քեզ կը
ներշնչէ, բայց պահէ քու մէջ հոգեկան և
սրբազան անձկութիւնը, զոր իր խորհուրդը
կը ծնցնէ: Որովհետեւ անով է որ կը ծնի
մարդուն մօտ գերբնականին գաղափարն